

A decorative graphic consisting of numerous short, parallel yellow lines arranged in a curved, brushstroke-like pattern in the top-left corner.

ZMĚKČOVÁNÍ HRAN, SYNANTROPIE

**SMOOTHING
THE EDGES,
SYNANTHROPY**

A decorative graphic consisting of numerous short, parallel yellow lines arranged in a curved, brushstroke-like pattern in the bottom-right corner.

BARBORA LUNGOVÁ

Obraz úpadku či přímo děsu je v představitosti z období romantismu i v hororových příbězích (jejichž počátek ostatně spadá do stejného období) spjat s figurou budovy, kterou si bere zpátky příroda. Interiéry plné pavučin jsou často spojovány se sídlem čarodějnic/čarodějů či obecně strašidelnými domy nebo hrady, v jejichž zdech a věžích visí či létají netopýři a které patří upírům – ti jsou přeci jen k netopýřům přpodobňováni. Anglický idiom „have bats in one's belfry“ metaforicky vyjadřuje v českém překladu frází, že „někomu straší ve věži“, tedy spíše negativně zabarvený popis neurodivergentního prožívání světa osoby, k níž se tento popis vztahuje.

Antické a později gotické ruiny, které jsou porostlé drny trávy, mechu i ojedinělými stromy, patřily ke klasické výbavě romantické malby: „příroda“ si brala zpět „kulturu“. V dobové představitosti neexistovala možnost zvažovat propojování přítomnosti spontánních přírodních procesů a koexistence divokých a planě rostoucích organismů s domy a městy. Proto tato obraznost symbolizovala zánik dávných kultur a měla často zároveň být mementem pomíjivosti i kultury současné.

Vždyť i modernita má své podmanivé melancholické obrazy zániku kultury (západního typu), v nichž hraje přírodní živel klíčovou roli. Film *12 opic* (1995) režiséra Terryho Gilliama ukazuje dystopickou budoucnost (odehrávající se zhruba v naší přítomnosti, tedy kol. roku 2020), kdy civilizace zkolabovala kvůli pandemii smrtícího viru a přeživší jedinci lidstva byli

In the Romantic imagination as well as in horror stories (which, incidentally, originated during the same period), the image of decay or outright terror is linked to the figure of a building reclaimed by nature. Interiors full of spider webs are often associated with the lairs of witches or wizards, or generally with haunted houses or castles, where bats hang around or fly within the walls and towers, and which belong to vampires who are, after all, themselves likened to bats. The idiom “to have bats in one's belfry” metaphorically expresses the neurodivergent experience of the world by the person to whom this rather negative connotation applies.

Ancient and later Gothic ruins, overgrown with tufts of grass, moss, and scattered trees, were a classic feature of Romantic painting: “nature” was reclaiming “culture”. In contemporary imagination, there was no regard for interconnection between the presence of spontaneous natural processes and the coexistence of wild and freely growing organisms with houses and cities. Thus, this imagery symbolized the demise of ancient cultures and was also often intended to serve as a reminder of the transience of contemporary culture.

After all, even modernity has its own captivating, melancholic depictions of the decline of (Western-style) culture, in which the forces of nature play a key role. The film *12 Monkeys* (1995) by director Terry Gilliam depicts a dystopian future (set roughly in our present

odsouzení k živoření v podzemí. Na zemském povrchu si zatím místo vzaly zpět jiní predátoři – lvi, medvědi a další velcí savci, kteří se prohání opuštěnými ulicemi New Yorku. Koneckonců film ukazuje tento návrat přírody jako dílo způsobené kombinací akce šíleného vědce, který vypustil smrtící virus, a skupiny „ekoteroristů“, kteří paralelně s tím vypustili zvířata ze zoo.

Román *The Drowned World* J. G. Ballarda z roku 1962 zase ukazuje svět po katastrofické změně klimatu, kdy po dramatickém oteplení stouply hladiny světových oceánů o desítky metrů, tropy se rozšířily do mírného pásu, souši dominují především obrovští plazi a metropole jako např. Londýn jsou nenávratně potopeny pod vodou. V této situaci se jeví jako pošetilé potápět se do budov galerií a muzeí pro záchranu těch nejcennějších uměleckých skvostů.

Ačkoliv obrazy budoucího světa, v němž příroda převládne na kulturou, jsou ve sci-fi filmech a literatuře méně časté než ty, kdy technokultura zničí veškerou biotu (viz např. film *Blade Runner*, rež. Ridley Scott, 1982), je záhodno zmínit dílo spekulativní literatury, které z mnoha úhlů popisuje přírodní procesy rozkládající materiální stopy naší civilizace poté, co by lidstvo hypoteticky kompletně (a rychle) zmizelo ze zemského povrchu.

Svět bez nás Alana Weismanna (2007) vznikl na základě rozhovorů s experty nejrozličnějších disciplín a popisuje, jakou formou by rostliny, živočichové, ale i neživé procesy jako voda, gravitace, nukleární výbuchy, kolapsy rafinerií apod. začaly pro-

around 2020), in which civilization has collapsed due to a deadly virus pandemic and the surviving members of humanity are condemned to eke out a meager existence underground. On the Earth's surface, meanwhile, other predators have reclaimed their place—lions, bears, and other large mammals roam the abandoned streets of New York. Ultimately, the film portrays this return of nature as the result of a combination of actions by a mad scientist who released a deadly virus and a group of “eco-terrorists” who, at the same time, released animals from the zoo.

On the other hand, J. G. Ballard's 1962 novel *The Drowned World* depicts a world in the aftermath of catastrophic climate change, where dramatic warming has caused global sea levels to rise by tens of meters, the tropics have expanded into the temperate zone, the land is dominated primarily by giant reptiles, and cities such as London are irrevocably submerged. In this situation, it seems foolish to dive into the buildings of galleries and museums to rescue the most valuable artistic treasures.

Although depictions of a future world in which nature prevails over culture are less common in science fiction films and literature than those in which technoculture destroys all life (see, for example, *Blade Runner*, dir. Ridley Scott, 1982), it is worth mentioning a work of speculative fiction that describes, from many angles, the natural processes decomposing the material traces

měňovat města, průmyslové areály a obecně infrastrukturu poté, co by neexistoval nikdo, kdo by je udržoval. I Weismannova kniha nabízí obrazy trav a stromů prorážejících zdivo a dlažbu nebo velkých savců a dalších živočichů beroucích si zpět své místo v lidské infrastruktuře – nové „přírodě“.

BODIES BLEED INTO ONE EACH OTHER



of our civilization after humanity hypothetically and completely (and rapidly) disappears from the Earth's surface.

Alan Weisman's *The World Without Us* (2007) is based on interviews with experts from a wide range of disciplines and describes how plants, animals, and even non-living processes such as water, gravity, nuclear explosions, refinery collapses, etc., would begin to transform cities, industrial sites, and infrastructure in general once there was no one left to maintain them. Weismann's book also offers images of grasses and trees breaking through masonry and pavement, or large mammals and other animals reclaiming their place in human infrastructure—a new “nature”.

Spontánní, „divoká“ příroda nicméně začala s tím, jak moderní zemědělství a průmysl degraduje volnou krajinu, postupně zabydlovat městské prostředí. Mnozí ptáci například již ve svých původních biotopech ve volné přírodě téměř nesídlí: ptáci původně hnízdící ve skalách, jako jsou holubi skalní (domáci), rorýsi, vlaštovky či jiřičky, jsou vázány na lidská obydlí již po staletí. Rehek domácí si často jako místo svého zahníždění vyhledává staré kůlny, půdy či krovy. S některými ptáky se proto pojí i určitá kulturní symbolika: pokud vlaštovky zahnízdily v domácnosti (na mlatě, na návratí, ve chlívě), bylo to vnímáno jako symbol domácího štěstí. Houkání sýčka, který také rád osidloval budovy, naopak podle lidových pověr mělo věstít smrt (odtud sloveso „sýčkovat“, tedy vyjadřovat negativní předzvěsti). Sova pálená s oblibou hnízdila v budovách zemědělských usedlostí, i její anglický název je „barn owl“ (stodolní sova). Bizarní a naprosto nečekané je ovšem její zjevení uprostřed města, což se stalo autorce tohoto textu letos v Brně na Poříčí, kdy sova pálená seděla přímo na hodinách poblíž tramvajové zastávky u Pedagogické fakulty na nábřeží řeky Svatky. Tento příklad za všechny uvádí jev, který začal sílit na konci 19. století, tedy postupnou synantropizaci – sžívání volně žijících živočichů a rostlin s lidmi budovaným prostředím.

Mnoho dalších živočichů se ovšem do měst začalo stěhovat v průběhu 20. století, jako např. kos černý, který ještě v 19. století byl výhradně lesní pták. Teprve v posled-

However, as modern agriculture and industry have degraded the open countryside, spontaneous, “wild” nature has gradually begun to establish itself in urban environments. For example, many birds no longer inhabit their original natural habitats: birds that originally nested in cliffs—such as common pigeons (rock doves), swifts, swallows, and house martins—have been associated with human dwellings for centuries. The black redstart often seeks out old sheds, attics, or roof trusses as nesting sites. Certain birds are therefore associated with specific cultural symbolism: if swallows nested in a household (in a barn, on a hayloft, or in a pigsty), it was seen as a symbol of happiness. The hooting of the little owl (sýček in Czech), which also liked to inhabit buildings, was, on the contrary, believed according to folk superstitions to foretell death (hence the Czech verb sýčkovat, to be a doomsayer). The barn owl, as its name suggests, liked to nest in farm buildings. Bizarre and utterly unexpected, however, is its appearance in the middle of the city, which happened to the author of this text this year in Brno's Poříčí district, when a barn owl was perched directly on a clock near the tram stop at the Faculty of Education of Masaryk University (MUNI) on the banks of the Svatka River. This example illustrates a phenomenon that began to intensify in the late 19th century: gradual synanthropization—the adaptation

ních dekadách se objevují ve městech do té doby lesní ptáci jako sojky nebo holubi hřivnáči. Ve městech běžně hnízdí poštolky a v Brně byl dokonce zdokumentován příklad zahníždění velevzácného sokola stěhovavého na komíně spalovny odpadů. Populace kavek jsou také typické pro městské prostředí a v posledních letech bylo zaznamenáno jejich hnízdění v dutinách vyrobených strakapoudy v polystyrenových zatepleních fasád. Hnízdění synantropních druhů ve městě monitorují a vyhodnocují dlouhodobě členové České společnosti ornitologické, např. Jan Sychra či Kryštof Horák z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

Zatímco pro některé ptáky, jako již zmíněné kavky nebo ojediněle dokonce sovy, představují dutiny v polystyrenových fasádách novou hnízdicí příležitost, pro rorýsy a netopýry znamená masivní zateplování domů drastický úbytek hnízdních možností, protože polystyrenové desky zakryjí všechny skuliny a škvíry, které pro tyto živočichy reprezentovaly ideální místa ke hnízdění. S masovými opravami fasád v dekadách po pádu socialismu jsou také lidé obecně velmi alergičtí vůči hnízdění jiříček. Při zadání fráze „hnízdění jiříček“ do vyhledávače jako první vyjedou otázky typu: „Jak se zbavit jiříček?“ či reklamy na ostny proti hnízdění nebo spreje na fasády, které je učiní nepřilnavými a znemožní jiříčkám na ně lepit svá blátěná hnízda. V České republice sice existuje ze zákona povinnost umísťovat náhrady za hnízda zvláště chráněných druhů zničená při

of wild animals and plants to the environment created by humans.

Nevertheless, many other animals began migrating to cities during the 20th century, such as the blackbird, which was still exclusively a forest bird as recently as the 19th century. It is only in recent decades that birds previously found in forests, such as jays and common wood pigeons, have begun appearing in cities. Kestrels commonly nest in cities, and in Brno, there was even a documented case of the extremely rare peregrine falcon nesting on the chimney of a waste incinerator. Jackdaw populations are also typical of urban environments, and in recent years, they have been observed nesting in cavities created by spotted woodpeckers in polystyrene facade insulation. The nesting of synanthropic species in the city has been monitored and evaluated over the long term by members of the Czech Ornithological Society, such as Jan Sychra and Kryštof Horák from the Faculty of Science of MUNI.

While for some birds—such as the aforementioned jackdaws or, in rare cases, even owls—the cavities in polystyrene facades offer new nesting opportunities, the widespread insulation of buildings represents a drastic reduction in nesting opportunities for swifts and bats because polystyrene panels cover all the cracks and crevices which were ideal nesting sites for these animals. With the mass renovation of facades in the decades following the fall of socialism,

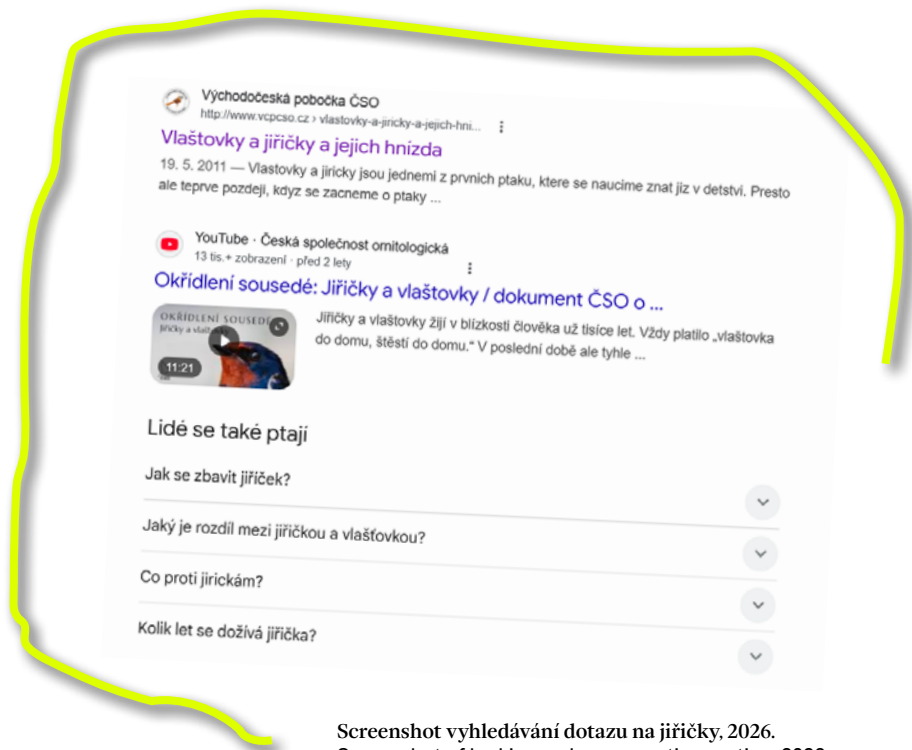
rekonstrukcích apod., z vlastní praxe na malém městě ovšem vím, že nejenže se to neděje, ale i samotní pracovníci úřadů na svých budovách hnízda (např. jiříček) průběžně odstraňují.

people have also become generally very averse to house martin nesting. When you type the phrase “house martin nesting” into a search engine, the first results that come up are questions like, “How to get rid of house martins?” or ads for anti-nesting spikes or facade sprays that make surfaces non-sticky and prevent house martins from attaching their mud nests to them. While there is a legal obligation in the Czech Republic to provide replacements for nests of specially protected species destroyed during renovations, etc., from my own experience in a small town, I know that not only does this not happen, but self-government employees themselves routinely remove nests (for example, of house martins) from their own buildings.

AN ANT CROSSES YOUR CARPET

An ant crosses your carpet.
A spider weaves a pattern older
than mammals beneath your
stairs. Just nod, breathe,
and think, “Good, it’s all here.
The forest, the mountains,
the desert. At home in my home.”
The sterile white box is
the stranger. Not an ant.
Not the spider.





Screenshot vyhledávání dotazu na jiríčky, 2026.
Screenshot of looking up house martins nesting, 2026.

V běžné představivosti uživatelstva budov stejně jako u architektů převládá obraz budovy, která je postavena za účelem poskytnutí přibytku lidem. Případné přírodní prvky, jako jsou zelené střechy nebo fasády, jsou vnímány spíše pro jejich chladicí funkci než pro rozšíření habitatů dalších živočichů v ekosystému města. Uvažování o vytváření budov a městských prostor i pro mimolidské aktéry je zatím výjimka – v době drastického úbytku biodiverzity a kolabování ekosystémů představují ale města

In the common imagination of building users as well as architects, the prevailing image is that of a building constructed to provide shelter for people. Any natural elements, such as green roofs or facades, are perceived more for their cooling function than for expanding habitats for other organisms within the urban ecosystem. Thinking about creating buildings and urban spaces for non-human actors is still the exception—but at a time of drastic biodiversity loss and ecosystem collapse, cities and their built structures represent lifelines for many organisms, and it is the duty of both architects and urban planners to take this fact into account. For example, while the website and Adapterra Awards competition run by the Czech Partnership Environmental Foundation has

a jejich budovaná struktura záchranné záchytné body pro spoustu organismů a je povinností jak architektů, tak urbanistů tento fakt brát v potaz. Například web a soutěž Adapterra Awards provozovaný Nadací Partnerství sice má ve své databázi několik desítek budov, které splňují „eko“ kritéria, ale nejčastěji se jedná právě jen o zelené střechy, pasivní standard a využívání šedé či dešťové vody. Jen výjimečně jsou zahrnuty zelené fasády. Jiné prvky umožňující hnízdění na budovách však chybí.

Od 70. let ale umělkyně a umělci začali neortodoxně zasahovat do městského prostoru a vytvářet ostrůvky heterogenity, jako např. farmu pod dálniční křižovatkou (The Farm, Bonnie Ora Sherk, 1974–1984) či guerillové zahrady na opuštěných parcelách (různé aktivistické skupiny v různých městech, ale v 70. letech zejména v bankrotujícím New Yorku). Vizionářští umělci stvořili symbolické i funkční modely architektury, která počítala se zakomponováním bioty přímo do svých struktur.

Nizozemský krajinářský architekt Louis Le Roy budoval od konce 70. let až do své smrti v roce 2012 vlastníma rukama a s pomocí dobrovolnictva zahradu pod názvem Ekokatedrála, která je (i po umělcově smrti) vytvářena vrstevním recyklovaných dlaždic a cihel bez použití malty do působivých struktur připomínajících pyramidu či pomníky. Le Roy ve svém teoretickém uvažování chápal tyto struktury jako tvorbu nových mikroklimatů – skuliny mezi cihlami poskytují možnosti hnízdění a úkrytů,

several dozen buildings in its database meeting “eco” criteria, these most often involve only green roofs, passive standards, and the use of graywater or rainwater. Green facades are included only rarely. Other elements enabling nesting on buildings are missing.

Nonetheless, starting in the 1970s, artists began to intervene in urban spaces in unorthodox ways, creating pockets of heterogeneity, such as a farm beneath a highway interchange (The Farm, Bonnie Ora Sherk, 1974–1984) or guerrilla gardens on abandoned lots (various activist groups in different cities, but in the 1970s in a bankrupt New York particularly). Visionary artists created symbolic and functional models of architecture incorporating biota directly into their structures.

From the late 1970s until his death in 2012, Dutch landscape architect Louis Le Roy built, with his own hands and the help of volunteers, a garden called the Eco Cathedral, which (even after the artist's death) is created by layering recycled tiles and bricks without mortar into impressive structures resembling pyramids or monuments. In his theoretical thinking, Le Roy understood these structures as the creation of new microclimates—the gaps between the bricks provide opportunities for nesting and shelter, while areas with varying degrees of sunlight or shade provide microhabitats for different types of plants and animals.

Between 1968 and 1972, architect Ot Hoffmann designed and

různě osluněné či zastíněné plochy zase poskytují mikrostanoviště pro odlišné typy rostlin a živočichů.

Architekt Ot Hoffmann si v letech 1968–72 v německém Darmstadtu navrhl a postavil vlastní dům s několika zelenými terasami, z nichž v některých rostou stromy a keře, přičemž dešťová voda z vrchních teras není odváděna svody mimo dům, ale teče z vrchních teras kaskádovitě do nižších a je postupně absorbována tam rostoucí vegetací. V současné době existují příklady budov, jejichž tvůrci pamatují nejen na lidské, ale i rostlinné a živočišné obyvatele – netopýry, ptáky i hmyz. Nemusí jít jen o zelené fasády. Rostliny jsou zasazeny v pravidelných sponech do speciálních „kapes“ či jinak navržených otvorů. Díle se využívá speciálních tvárnic, které mají otvory pro ptáky, netopýry, ale i včelky samotářky. Struktury a povrchy mohou být takové, aby umožňovaly spontánní zachycení vegetace – vertikálně (koprady, lišejníky, mechy či různé rostliny přivýklé růstu ve zdích (např. zvěšinec zední – *Cymbalaria muralis*) i ve škvírách (např. schodiště).

Kniha autorů Vinka, Vollaarda a de Zwarteho pod názvem *Building Urban Nature: Towards a Nature Inclusive Architecture* (2024) přináší mnoho dalších podobných příkladů. Inspirativní jsou všechny, ale ráda bych zde vyzvedla díla americké architektky Joyce Hwang, která systematicky navrhuje a realizuje malé stavby – sochy, které jsou určeny pro netopýry, ptactvo i hmyz. Její tvorba je subtilní a citlivá k přírodním materiálům a zároveň

built his own home in Darmstadt, Germany, featuring several green terraces, some of which are home to trees and shrubs. Rainwater from the upper terraces is not drained away from the house via downspouts but, instead, flows in a cascade from the upper terraces to the lower ones and is gradually absorbed by the vegetation growing there. Today, there are examples of buildings whose designers have considered not only human inhabitants but also plant and animal life: bats, birds, and insects. This doesn't have to be limited to green facades. Plants are planted at regular intervals in special "pockets" or otherwise designed openings. Special blocks are also used, which have openings for birds, bats, and even solitary bees. Structures and surfaces can be designed to allow for the spontaneous growth of vegetation—vertically (ferns, lichens, mosses, or various plants adapted to growing on walls, such as ivy-leaved toadflax—*Cymbalaria muralis*) and in crevices (e.g., stairwells).

The book by Vink, Vollaard, and de Zwart, titled *Building Urban Nature: Towards a Nature-Inclusive Architecture* (2024), provides many other similar examples. All of them are inspiring, but I would like to highlight the work of American architect Joyce Hwang, who systematically designs and builds small structures—sculptures intended for bats, birds, and insects. Her work is subtle and sensitive to natural materials as well as contemporary

současným formám, a přitom nemůže být vzdálenější „estetice“ prefabrikovaného „jiříčkovníku“ německé provenience, který se občas instaluje i v českých obcích.

Z hlediska estetiky „podnikatelského baroka“ či minimalistické estetiky s přísnými hranami a čistými povrchy by se jevilo provokativní umožnit planým rostlinám s často vysokým vzrůstem takto do architektury vstupovat. Česká středostavovská vilková, ale i sídlištní estetika, jejíž proponenti milují monochromní na milimetr strážené trávníky, by takového

forms, yet it could not be further removed from the "aesthetics" of the prefabricated "martin house" of German origin, which is occasionally installed even in Czech villages.

From the perspective of the Czech "Entrepreneurial Baroque" (McMansion) aesthetic or the minimalist aesthetic with its sharp edges and clean surfaces, it would seem provocative to allow tall, spreading plants to intrude into the architecture in this way. The Czech middle-class villa aesthetic, as well as the housing estate aesthetic

Bat Tower, JOYCE HWANG a Ants of the Prairie, East Otto, N.Y., USA, 2010.





Obrázek „jirčkovníku“, zdroj Wikipedia.
The image of a „martin house“, source Wikipedia.

vníkání divokosti, „neřádu“ a „nepořádku“ do spořádanosti rozčilovalo až k neuróze. Běžná veřejnost opakovaně zasílá na správy městské zeleně stížnosti o „přerostlé trávě“ (jejíž sekání si představují jako péči o přírodu) a vyžaduje likvidaci keřového patra v parcích, protože si je spojuje s imaginárním pocitem ohrožení „kriminálními živly“.

Rostliny samotné jsou nezřídka členěny do kategorií těch žádoucích a těch obtížných, a to i v případech krajinářského designu, který pracuje s „planými“ rostlinami.

(whose proponents love monochromatic lawns trimmed to the millimeter) would find such an intrusion of wildness, „disorder“, and „mess“ into their orderliness so irritating to the point of neurosis. The general public frequently sends complaints to municipal parks departments about „overgrown grass“ (whose mowing they imagine as caring for nature) and demands the removal of shrubbery in parks, because they associate it with an imaginary sense of threat from „criminal elements“.

Např. těleso tramvajové trati bude (jistě i z praktických důvodů) osázeno nízkými rostoucími rozchodníky, nikoliv hadinci, pelyňky či silenkami, které by se zde jinak mohly uchytit samovolně. Rostliny v prostoru, který není úřednictvem či vlastníky opomíjen, musí splňovat jistá kritéria vzhledu, aby mohly mít právo na existenci v konkrétním místě. Spíše nižší než vyšší, pokud vysoké, pouze v pravidelných sponech a intervalech v kombinaci s nižšími rostlinami, protože jinak působí jako by místo osídlily samy – a to je z hlediska autorit problematické. Pokud má určitý prostor působit divoce přírodně, musí být segregován od jiných forem spontaneity: uměle vytvořená nebo podpořená divokost se toleruje v uzavřených prostorech privilegia (ekonomického a symbolického kapitálu – muzea, vnitrobloky luxusních domů nebo aspoň novostaveb, promenády typu newyorská Highline) či v místech, která mají k přírodě blíž, např. břehy řek a postindustriální areály přeměňované na parky.

S tímto paradoxem pracoval ve svých dílech konceptuální umělec Lois Weinberger, který intervenoval do striktně geometrických ploch upravených parků či náměstí pruhu či plochami se spontánní ruderní, sukcesivní vegetací (např. projekt The Wild Cube či Portable Gardens). Původním travnatým ekosystémům se věnovala zase australská umělkyně Linda Tegg, která na různých místech v Melbourne vytvořila prostor pro původní australské travnaté porosty.

Plants themselves are often classified into desirable and difficult categories, even in landscape design that uses „wild“ plants. For example, the embankment of a tram track will (certainly for practical reasons) be planted with low-growing sedums, rather than ragwort, wormwood, or silene, which might otherwise take root there on their own. Plants in a space that is not neglected by officials or owners must meet certain aesthetic criteria to have a right to exist in a specific location. Rather shorter than taller; if tall, only in regular clusters and intervals combined with shorter plants, because otherwise they appear as if they have colonized the site on their own, which is seen as problematic by the authorities. If a certain space is to appear wild and natural, it must be segregated from other forms of spontaneity: artificially created or supported wildness is tolerated in the enclosed spaces of privilege (economic and symbolic capital—museums, courtyards of luxury homes or at least new developments, promenades like New York's High Line) or in places closer to nature, such as riverbanks and post-industrial sites being converted into parks.

Conceptual artist Lois Weinberger explored this paradox in his works, introducing strips or patches of spontaneous ruderal, successional vegetation into the strictly geometric spaces of manicured parks and squares (e.g., the projects The Wild Cube and Portable

Kromě uměleckého zájmu o spontánní divočinu ve městě se k ní ovšem obracejí i vědecké týmy: v českém prostředí jistě stojí za zmínku přelomová kolektivní monografie editora Radana Haluzíka, *Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy* či výzkumný projekt několika vědeckých pracovišť pod zkratkou MAGDES, který v šesti českých městech monitoruje biodiverzitu tzv. „opomíjené zeleně“ (tedy městské divočiny) a jejího přínosu pro zdraví měst. Cílem projektu je mj. přesvědčit městské samosprávy, že tato místa jsou hodnotná a neměly by být chápány pouze jako „územní rezervy“ určené k zástavbě.

Kdy se ale dočkáme takové vize zeleně, která bude plošně v celém městě popírat jasné a pevné hrany obrubníků, zídek, spár mezi budovami a komunikacemi (ať už ve podobě navržené a zrealizované či spontánně vyrostlé a správou zeleně doceněné a ponechané)? V době před herbicidy a benzínovými a elektrickými sekačkami byla města právě taková. Z dnešního hlediska „zanedbaná“, zarostlá a neuklizená místa jsou přitom mnohem přívětivější pro opylovače, ptáky a obecně drobnou faunu. Říkáte si, proč bychom se měli zabývat hmyzem – vždyť je ho všude plno. Až na to, že není. V rámci globálního úbytku biodiverzity je hmyz jednou z nejohroženějších skupin živočichů. Můžeme si skutečně dovolit jeho úbytek – vzhledem k jeho roli v opylování rostlin, a naopak v potravním řetězci, kdy je potravou právě pro ptáky a netopýry?

Gardens). Australian artist Linda Tegg, on the other hand, focused on native grassland ecosystems, creating spaces for native Australian grasses in various locations across Melbourne. Spontaneous wilderness in the city has become a concern for not only artists, but also for scientific teams: in the Czech context, it is certainly worth mentioning the groundbreaking collective monography edited by Radan Haluzík, *Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy* (The City Inside Out: Vague Terrain, Inner Peripheries, and Places Between Places) as well as the MAGDES research project, a collaboration among several scientific institutions, which monitors the biodiversity of so-called “neglected green spaces” (i.e., urban wilderness) and their benefits for urban health in six Czech cities. One of the project’s goals is to convince self-governments that these places are valuable and should not be viewed merely as “land reserves” intended for development.

But when will we see a vision of greenery defying the sharp, rigid edges of curbs, walls, and the gaps between buildings and roads across the entire city; whether in the form of planned and implemented landscaping or vegetation that has grown spontaneously and been recognized and preserved by the municipal parks department? In the days before herbicides and gasoline- and electric-powered mowers, cities were just like that. From today’s perspective, “neglected”,



Městskou divočinu paradoxně vnímají někdy jako málo hodnotnou i lidé, kteří touží zahrádkařit. Ve Velké Británii, kde poptávka po plochách volných k zahrádkaření mnohonásobně převyšuje nabídku, existuje iniciativa The Right To Grow, která požaduje legislativní zakotvení práva pěstovat rostliny nebo obnovovat biodiverzitu na (dočasně) nevyužívaných pozemcích. Zahrádkářské osady, které v britském království stejně jako v ostatních evropských zemích vzkvétaly cca od poslední třetiny 19. století do prvních poválečných dekád, byly v období silícího neoliberalismu rušeny a zastavovány. Jejich aktuální nedostatek nyní lidé kompenzují skupinovými občanskými iniciativami, v nichž zahradníci často přímo uvnitř města na zelených pruzích mezi silnicí a chodníkem, starých hřbitovech či zelených prostranstvích před veřejnými budovami.

Vlajkovou lodí této iniciativy pod názvem Incredible Edible je severoanglické město Todmorden, z něhož se původně guerillové aktivity tří dam středního věku rozšířily do stovek dalších britských i zahraničních obcí a měst. To, co je fascinující v Todmordenu, je právě produkční zahradničení přímo na ulicích, v otevřeném veřejném prostoru, kdy úroda může být potenciálně zničena vandaly – ale není. Město tuto iniciativu nejen toleruje, ale vzhledem k její masivní popularitě se jí i chlubit, kde může! Důraz na zvýšení biodiverzity v místě je přitom ideovou součástí této iniciativy. Jedno z míst, kde se zahradníci, se například jmenuje „Pollinator Alley“, tedy

overgrown, untidy; but such places are far more welcoming to pollinators, birds, and small wildlife in general. You might ask: why should we concern ourselves with insects. After all, they are everywhere. Except that they are not. In the context of global biodiversity loss, insects are one of the most endangered groups of animals. Can we really afford their decline, given their role in pollinating plants and, conversely, in the food chain, where they serve as food for birds and bats?

Paradoxically, even people who love gardening sometimes view urban wilderness as having little value. In the United Kingdom, where demand for open spaces for gardening far exceeds supply, there is an initiative called The Right To Grow, which calls for legislation to enshrine the right to grow plants or restore biodiversity on (temporarily) unused land. Allotment gardens, which flourished in the UK as well as in other European countries from roughly the last third of the 19th century through the first postwar decades, were dismantled and halted during the rise of neoliberalism. People are now compensating for their current scarcity through group civic initiatives and often garden right in the city on green strips between the road and the sidewalk, in old cemeteries, or in green spaces in front of public buildings.

The flagship of this initiative, known as Incredible Edible, is the northern English town of Todmorden, from where the originally

„Ulička pro opylovače“. V českém prostředí stojí za zmínku několikaletá a bohužel zaniklá iniciativa „Jedlého parku Sedláčkova“ v Brně-Líšni, kdy se skupina občanstva rozhodla z „opomíjené zeleně“ vytvořit permakulturní zahradu, ale byla zadupána do země starostou městské části. Více tuto iniciativu, stejně jako jiné umělecké i neumělecké projekty, přibližuje kolektivní dílo uměleckého výzkumu Partyzáanky s motýčkou (aktuálně ke shlédnutí v DOX Prague), jehož koordinátorkou byla právě autorka tohoto textu.

guerrilla-style activities of three middle-aged women have spread to hundreds of other British and international towns and cities. What is fascinating about Todmorden is precisely the productive gardening taking place right in the streets, in open public spaces, where the harvest could potentially be destroyed by vandals—but it is not. The town not only tolerates this initiative but, given its massive popularity, even boasts about it wherever it can! The emphasis on increasing local biodiversity is an integral part of this initiative. One of the gardening sites is called “Pollinator Alley”. In the Czech context, it is worth mentioning the now-defunct “Jedlý park

Nejkrásnější parkoviště v Kyjově, 2016–dosud, Barbora Lungová, nevyžádaná zahradnická realizace. Foto Polina Davydenko, 2024
The most beautiful parking lot in Kyjov, 2016–today, Barbora Lungová, unsolicited garden realization, photo by Polina Davydenko, 2024..

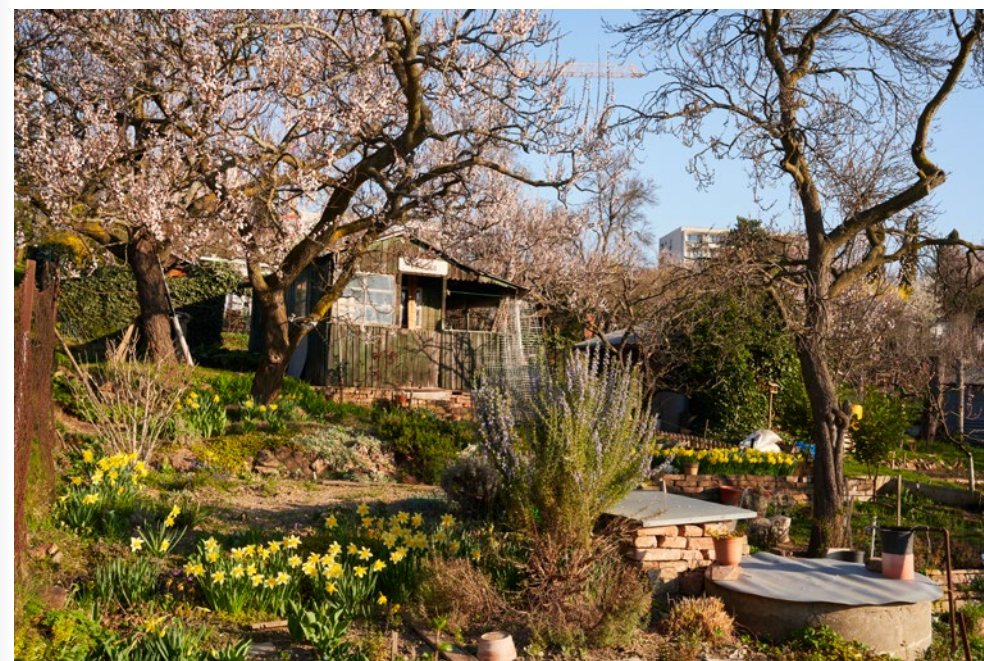


Jestliže nejprogresivnější příslušnictvo architektonické obce plánuje a realizuje budovy určené nejen pro lidi, ale i další havěť, v rámci územního plánování je stejně důležité ponechávat i v textuře města zóny pro jak divočiny, tak plochy zahrádkářských osad. Ty jsou stejně cenné z hlediska biodiverzity i ekosystémových služeb, jako je zadržování vody a ochlazování klimatu. Oproti komunitním zahradám jsou také mnohem větší rozlohou a vzhledem k charakteru jejich organizace (dlouhá spolková historie a stabilní členství) jsou stabilnější a vytváří se v nich tak mnohem zajímavější ekosystémy. Ty svým charakterem rozvolněných lesů s neskutečně pestrou mozaikou mikrostanovišť tvoří biotopy pro řadu druhů samotářských včel, brouků a mnoha druhů ptactva, včetně těch chráněných, na což upozorňuje již výše zmíněný ornitolog a hydrolog Jan Sychra z MUNI či entomolog Martin Šlachta z Akademie věd / Czechglobe. Přestože jsou dílem lidí, zahrádkářské osady (díky v nich praktickému tradičnímu vesnickému typu zahradničení) tak představují klíčová útočiště pro mnoho druhů zejména živočichů, pro něž stanoviště ve volné přírodě vinou průmyslového zemědělství již vymizelo.

Města jsou ovšem nejen útočiště pro celé spektrum bezobratlých a ptactva, ale často jsou také „hotspots“ botanické rozmanitosti. Zejména velká města díky své historické poloze, která byla vybrána s ohledem na příhodné a rozmanité přírodní podmínky, poskytují ideální prostředí celému spektru rostlin s nejrůznějšími sta-

Sedláčkova" initiative in Brno-Líšeň, which operated for several years. A group of citizens decided to transform "neglected green space" into a permaculture garden, but the project was crushed by the mayor. This initiative, as well as other artistic and non-artistic projects, is explored in greater detail in the collective work of artistic research Partyzánky s motýčkou (currently exhibited at DOX Prague), coordinated by the author of this text.

If the most progressive architects are designing and constructing buildings intended not only for people but also for other wildlife, it is equally important, within the framework of urban planning, to preserve areas for both wilderness and allotment garden plots within the urban fabric. These are just as valuable in terms of biodiversity and ecosystem services, such as water retention and climate cooling. Compared to allotment gardens, they are also much larger in area, and due to the nature of their organization (a long history of association and stable membership), they are more stable and thus foster much more interesting ecosystems. With their character of open forests featuring an incredibly diverse mosaic of microhabitats, they provide habitats for numerous species of solitary bees, beetles, and many bird species, including endangered ones, as noted by the aforementioned ornithologist and hydrologist Jan Sychra from MUNI and entomologist Martin Šlachta from the Czech Academy of



Zahrádky na Žlutém kopci v Brně, foto Polina Davydenko, 2025.
Gardens at Žlutý kopec in Brno, photo by Polina Davydenko, 2025.

novištními nároky. Jak v bezprostředním okolí Prahy, tak i Brna se nachází nejen spousta míst novodobé městské divočiny, v níž se mísí původní i novodobé (a někdy invazivní) rostliny, ale také několik desítek chráněných území, které jsou často pozůstatky lidských aktivit – tradičního způsobu zemědělství, jakým byla např. pastva či sadaření. Vyhlášené brněnské koniklece tak můžeme na okraji sídliště Kamenný vrch najít jen díky tomu, že v předválečném období se zde ještě travnaté porosty kosily a spásaly (případně i vypalovaly) a pro jejich udržení je potřeba dodržovat tytéž postupy.

Sciences / Czechglobe. Although they are man-made, allotment gardens (thanks to the traditional village-style gardening practiced there) represent key refuges for many species, particularly animals whose habitats in the wild have already disappeared due to industrial agriculture.

Cities are not only refuges for a wide range of invertebrates and birds, but they are also often "hotspots" of botanical diversity. Large cities in particular, thanks to their historical locations—which were chosen for their favorable and diverse natural conditions—

Města jsou ale vlivem průmyslu a obchodu také vektory šíření nepůvodních rostlin. Umělkyně Maria Theresa Alvez ve svých projektech Ballast Flora kupříkladu poukazuje na vliv kolonialismu a šíření exotických druhů v přístavech, jakými byla např. Marseille, Bristol apod. Zajímavé druhy se díky průmyslu objevily i v Brně, na což poukazuje výzkumný projekt týmu vedeného botaničkou Zdeňkou Lososovou z MUNI, který kompletně mapoval brněnskou floru. Pozoruhodný je pelyněk tournefortův původem ze Střední Asie, který se do Brna dostal v ovčí vlně dovážené z bývalého SSSR. Vlna se zpracovávala ve státním podniku Vlněna, odkud si nepoužitou vlnu (se semeny rostlin z dalekých zemí) rozebírali zahrádkáři do svých zahrádek. Nejen odtud se v posledních dekádách pelyněk v rámci Brna šíří dále, a to zejména kolem liniových staveb, jako jsou dálnice. (Z tohoto aromatického, léčivého pelyňku se dá mimochodem připravit lahodný čaj.)

Pampelišky, kokoška pastuší tobolka, psi víno – rostliny ve městě hojné, léčivé a zdrojem potravy pro včelky, pestřenky, čmeláky i kosy. V dílech Ivy Davidové a Martina Nytry se tyto rostliny stávají součástmi fasád „rekonstruovaných“ domečků pro panenky, a přestože jsou z neživého materiálu, nechápeme je jako fasádní ornament na historické architektuře, ale jako reprezentaci živého mimolidského těla, které si hledá cestu a s lidskými strukturami žije v symbióze. Martin a Iva z části používají vizuální jazyk pohádek, aby zprostředkovali kouzlo soužití domů a rostlin.

provide an ideal environment for a wide range of plants with varying habitat requirements. In the immediate vicinity of both Prague and Brno, there are not only numerous sites of modern urban wilderness where native and modern (and sometimes invasive) plants intermingle, but also several dozen protected areas that are often remnants of human activities; traditional forms of agriculture such as grazing or orcharding. The renowned Brno pasqueflowers can thus be found on the outskirts of the Kamenný vrch housing estate only because, in the pre-war period, the grassy areas here were still scythed, grazed (or even burned), and maintaining them requires adhering to the same practices.

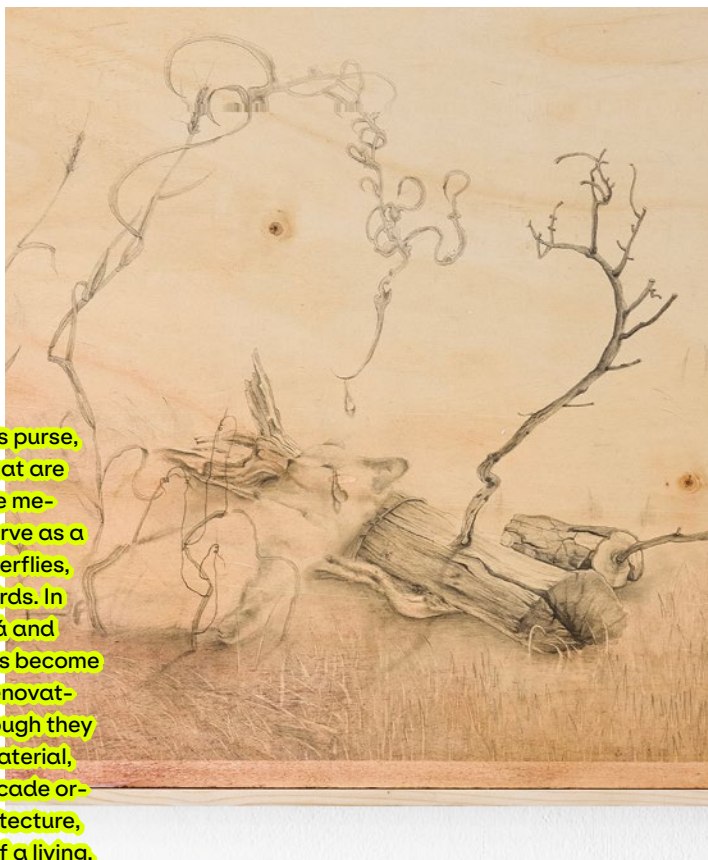
However, due to industry and trade, cities are also vectors for spreading of non-native plants: for example, in her Ballast Flora projects, artist Maria Theresa Alvez highlights the influence of colonialism and the spread of exotic species in ports, such as Marseille, Bristol, and others. Thanks to industry, interesting species have also appeared in Brno, as highlighted by a research project led by botanist Zdeňka Lososová from MUNI, which comprehensively mapped flora of Brno. One notable example is *Artemisia tournefortiana* (tall wormwood), native to Central Asia, which arrived in Brno in sheep's wool imported from the former Soviet Union. The wool was processed at the state-owned enterprise Vlněna, from where gardeners took

Jejich estetika je vzdálená té, s níž pracuje současná experimentální biofilní architektura. Nabízí nám podmanivou vizuální formu, která evokuje kouzlo a tajemství, ale zároveň radikalitu snění, jak bychom mohli uvažovat o našem soužití s živáčky a rostlinami mnohem láskyplněji.

the unused wool (containing plant seeds from distant lands) for their gardens. In recent decades, wormwood has spread further throughout Brno not only from there, but especially along linear structures such as highways. (Incidentally, the aromatic, medicinal wormwood can be used to make delicious tea.)



Dandelions, shepherd's purse, and dogwood—plants that are abundant in the city, have medicinal properties, and serve as a food source for bees, hoverflies, bumblebees, and blackbirds. In the works of Iva Davidová and Martin Nytra, these plants become part of the facades of “renovated” dollhouses, and although they are made of inanimate material, we do not see them as facade ornaments on historic architecture, but as a representation of a living, non-human body that seeks its own path and lives in symbiosis with human structures. Martin and Iva use visual language somewhat reminiscent of fairy tales to convey the magic of the coexistence of houses and plants. Their aesthetic is far removed from that employed by contemporary experimental biophilic architecture. It offers us a captivating visual form that evokes magic and mystery, but also the radical nature of dreaming—how we might imagine our coexistence with living creatures and plants in a much more loving way.



Seznam literatury a zdrojů

- ČESKÁ TELEVIZE. *Vzpoura zvířat – Ptáci ve městě*. Online. 2026. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/16463460096-vzpoura-zvirat/324294340130002/>. [cit. 2026-05-01].
- HALUZÍK, Radan (ed.). *Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy*. Praha: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3041-2.
- JOYCE HWANG. *Ants of the Prairie*. Online. N.d., 2026. Dostupné z: <https://www.antsoftheprairie.com/>. [cit. 2026-05-01].
- INCREDIBLE EDIBLE NETWORK. *The Right to Grow*. Online. N.d. Dostupné z: <https://www.incredibleedible.org.uk/what-we-do/right-to-grow/>. [cit. 2026-05-01].
- MENDELU FAKULTA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE A ÚZEMNÍCH STUDIÍ. *MAGDES: Role a management opomíjených typů sídelní zeleně pro udržitelný rozvoj sídel v době klimatické změny*. Online. 2024, 2025. Dostupné z: <https://frrms.mendelu.cz/veda-a-vyzkum/projekty-a-granty/magdes-ta-cr/>. [cit. 2026-05-01].
- NADACE PARTNERSTVÍ. *Adaptterra Awards*. Online. 2026. Dostupné z: <https://www.adaptterraawards.cz/>. [cit. 2026-05-01].
- VINK, Jacques; VOLLAARD, Piet a ZWARTE, Niels de. *Building urban nature: towards nature-inclusive architecture*. Přeložil Jean TEE. Rotterdam: nai010 publishers, [2024]. ISBN 978-9462088115.

Bibliography

- CZECH TELEVISION. *Vzpoura zvířat – Ptáci ve městě*. Online. 2026. Retrieved from: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/16463460096-vzpoura-zvirat/324294340130002/>. [cit. 2026-05-01].
- HALUZÍK, Radan (ed.). *Město naruby: vágní terén, vnitřní periferie a místa mezi místy*. Prague: Academia, 2020. ISBN 978-80-200-3041-2.
- JOYCE HWANG. *Ants of the Prairie*. Online. N.d., 2026. Retrieved from: <https://www.antsoftheprairie.com/>. [cit. 2026-05-01].
- INCREDIBLE EDIBLE NETWORK. *The Right to Grow*. Online. N.d. Retrieved from: <https://www.incredibleedible.org.uk/what-we-do/right-to-grow/>. [cit. 2026-05-01].
- MENDELU FACULTY OF REGIONAL DEVELOPMENT AND INTERNATIONAL STUDIES. *MAGDES: Role a management opomíjených typů sídelní zeleně pro udržitelný rozvoj sídel v době klimatické změny*. Online. 2024, 2025. Retrieved from: <https://frrms.mendelu.cz/veda-a-vyzkum/projekty-a-granty/magdes-ta-cr/>. [cit. 2026-05-01].
- PARTNERSHIP FOUNDATION. *Adaptterra Awards*. Online. 2026. Retrieved from: <https://www.adaptterraawards.cz/en/contest>. [cit. 2026-05-01].
- VINK, Jacques; VOLLAARD, Piet a ZWARTE, Niels de. *Building urban nature: towards nature-inclusive architecture*. Transl. Jean TEE. Rotterdam: nai010 publishers, [2024]. ISBN 978-9462088115.



Iva Davidová & Martin Nytra *Killing the Flowers Won't Delay Spring*

Text / Text: Barbora Lungová

Korektura a překlad / Proofreading and translation: Petr Uram

Grafický design / Graphic design: Pavel Ticho(ň)

Fotografie / Photo: Iva Davidová, Barbora Lungová, Martina Nytra

Zin vydaný u příležitosti společné výstavy Ivy Davidové a Martina Nytry
Killing the Flowers Won't Delay Spring v Pragovka Gallery (14. 5. – 20. 8. 2026).

Zine published on the occasion of the joint exhibition *Killing the Flowers
Won't Delay Spring* by Iva Davidová and Martin Nytra at Pragovka Gallery
(14 May – 20 August 2026).

Projekt je realizován s finanční podporou Ministerstva kultury ČR, hl. m. Prahy, Státního fondu kultury ČR a městské části Praha 9 /
The project is implemented with the financial support of the Ministry of Culture of the Czech Republic, Capital City of Prague,
State Fund of Culture of the Czech Republic and the Municipality of Prague 9.

